

ศาลกับวิกฤตโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย

บันทึกทางกฎหมาย
ตุลาคม 2564

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists – ICJ) ประกอบด้วยผู้พิพากษาและนายความที่มีชื่อเสียงจากทุกภูมิภาคทั่วโลกจำนวน 60 คน ซึ่งทำงานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนบนหลักนิติธรรม โดยใช้ความเชี่ยวชาญพิเศษด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบยุติธรรมทั้งระดับชาติและระดับสากล

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2495 และปฏิบัติงานในท่าวิป ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศพัฒนาก้าวหน้าขึ้นและถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดการเคารพและประกันสิทธิทางพลเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมอย่างแท้จริง เพื่อให้ความคุ้มครองหลักการแบ่งแยกอำนาจ ตลอดจนเพื่อให้หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการและผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมาย

ศาลกับวิกฤตโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย - บันทึกทางกฎหมาย

© ลิขสิทธิ์ของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

ตุลาคม พ.ศ. 2564

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลอนุญาตให้คัดลอกข้อความจากเอกสารต่างๆขององค์กรไปจัดพิมพ์ซ้ำได้ โดยต้องมีการแสดงนิติกรรมประกาศและสงวนลิขสิทธิ์ที่มีข้อความนั้นไปยังสำนักงานใหญ่ของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลตามที่อยู่ด้านล่าง

International Commission of Jurists

P.O. Box 1740

Rue des Buis 3

1211 Geneva 1

Switzerland

t: +41 22 979 38 00

www.icj.org

ศาลกั้บวักฤตโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย

บันทึกทางกฎหมาย

ตุลาคม 2564

**บันทึกทางกฎหมายของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล
ศาลกบวิฤตโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย**

21 ตุลาคม พ.ศ. 2564

1. ความเป็นมา

ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย มีการใช้มาตรการเพื่อรับมือกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานขององค์กรตุลาการในหลายด้าน เช่นเดียวกัน ศาลของประเทศไทยรับมือกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ด้วยการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในหลายรูปแบบ ได้แก่ การจำกัดประเภทคดีที่ศาลสามารถรับพิจารณา ได้เพื่อลดปริมาณคดีในชั้นศาล ตลอดจนการเลื่อนนัดพิจารณาคดีบางประเภท เช่นคดีอาญาที่มีลักษณะซับซ้อน อย่างในคดีที่ จำเลยให้การปฏิเสธและยืนยันว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์หรือคดีที่มีพยานหลักฐานจำนวนมากและต้องใช้เวลาพิจารณาค่อนข้างยาวนาน ถึงแม้มาตรการข้างต้นจะถือเป็นมาตรการที่จำเป็นในการรับมือกับโรคระบาดที่มีประสิทธิภาพ แต่ในหลายกรณีมาตรการดังกล่าว กลับก่อให้เกิดข้อจำกัดในการบริหารงานยุติธรรม และจำกัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและสิทธิในการได้รับการ พิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

บันทึกทางกฎหมายฉบับนี้จะกล่าวถึงพันธกรณีภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของ ศาลท่ามกลางโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 โดยสรุป และพิจารณาผลกระทบต่อที่เกิดขึ้นกับการดำเนินงานของศาลในประเทศไทย ภายใต้บริบทดังกล่าว โดยครอบคลุมถึงผลกระทบต่อที่เกิดขึ้นจากการพักหรือการเลื่อนนัดพิจารณาคดี การปรับเปลี่ยนรูปแบบการ พิจารณาคดี เช่น การดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (video conference) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการพิจารณาคดีอย่าง เปิดเผยต่อสาธารณะ และสิทธิในการมีทนายความ

บันทึกทางกฎหมายฉบับนี้เป็นเอกสารที่สมบูรณ์ในตนเอง อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านสามารถอ่านเอกสารฉบับนี้ประกอบกับบันทึก ของ ICJ เรื่อง ศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019¹ และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้การดำเนินคดีโดยวิธีการทาง อิเล็กทรอนิกส์ ศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 : ข้อเสนอแนะตามมาตรฐานระหว่างประเทศ² ซึ่งอธิบายถึงมาตรฐานและ กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด

2. ศาลกับประเด็นเฉพาะภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน

ประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลักหลายฉบับด้วยกัน อาทิ 1. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ พลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) 2. กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR) 3. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) และพิธีสารเลือกรับภายใต้อนุสัญญาดังกล่าว 4. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC) และพิธีสารเลือกรับทั้งสามฉบับภายใต้อนุสัญญาดังกล่าว 5. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการ เลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)

¹ ICJ, 'ข้อเสนอแนะของ ICJ เรื่องศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019', 7 เมษายน พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.icj.org/icj-guidance-on-the-courts-and-covid-19/> ('ข้อเสนอแนะ ICJ เรื่องศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019')

6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) และ 7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)

พันธกรณีในการประกันและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การปฏิบัติงานของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเท่านั้น ฝ่ายตุลาการก็ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีดังกล่าวให้เกิดผลเช่นกัน กล่าวได้ว่าพันธกรณีของรัฐภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหมายถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายตุลาการด้วย³

องค์กรฝ่ายตุลาการมีบทบาทในการประกันให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองของรัฐ ในการนี้ฝ่ายตุลาการจึงมีบทบาทอันสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งหลักนิติธรรมในยามที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ด้วยการตรวจสอบให้ฝ่ายต่าง ๆ ของรัฐต้องเคารพกฎหมาย⁴ ในปฏิญญานครเจนีวา ค.ศ. 2008 ICJ ได้ระบุถึงภาระความรับผิดชอบของผู้พิพากษา และทนายความในการเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมในยามวิกฤต ซึ่งหมายถึงรวมถึงวิกฤตการณ์ทางด้านสาธารณสุขด้วย⁵

ความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ ได้แก่ การรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม โดยศาลที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง (เช่น ข้อ 14 แห่ง ICCPR) สิทธิในการได้รับการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุมคุมขังโดยศาล (เช่น ข้อ 9(3) และข้อ 9(4) แห่ง ICCPR) และสิทธิในการได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผล (เช่น ข้อ 2(3) แห่ง ICCPR)

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอนุญาตให้องค์กรของรัฐ รวมถึงฝ่ายตุลาการหรือศาล สามารถใช้มาตรการที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหากเกิดวิกฤตทางด้านสาธารณสุขได้ โดยมาตรการดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิ (limitation) หรือการเลียงพันธกรณี (derogation) แล้วแต่กรณี อันได้แก่ หลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) หลักความจำเป็น (necessity) และหลักความได้สัดส่วน (proportionality) (และหลักการมีกำหนดเวลาที่ชัดเจน (time-limitedness) โดยเฉพาะในกรณีการเลียงพันธกรณีสิทธิมนุษยชน)⁶ อย่างก็ตามสิทธิบางอย่างได้รับการคุ้มครองว่าเป็นสิทธิที่ไม่สามารถจำกัดหรือหลีกเลี่ยงได้ (non-derogable rights) เช่น สิทธิที่จะมีชีวิตที่บ่งบอกประกอบบางประการของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

³ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 31: ลักษณะของพันธกรณีโดยทั่วไปของรัฐภาคีภายใต้กติกา’, UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2547, ย่อหน้า 4 และ 15

⁴ โปรตุเกส ข้อเสนอแนะ ICJ เรื่อง ศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019. โปรตุเกสเพิ่มเติม ICJ, ‘ความเห็นทางกฎหมายต่อปฏิญญานครเจนีวา’, พ.ศ. 2554, เข้าถึงได้ที่: <https://www.icj.org/legal-commentary-to-the-icj-geneva-declaration-upholding-the-rule-of-law-and-the-role-of-judges-lawyers-in-times-of-crisis/>

⁵ ICJ, ‘ความเห็นทางกฎหมายต่อปฏิญญานครเจนีวา: การธำรงหลักนิติธรรม และบทบาทของผู้พิพากษาและทนายความในยามวิกฤต’, 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2554, เข้าถึงได้ที่: <https://www.icj.org/legal-commentary-to-the-icj-geneva-declaration-upholding-the-rule-of-law-and-the-role-of-judges-lawyers-in-times-of-crisis/>

⁶ ในรายงานและบันทึกทางกฎหมายหลายฉบับ ICJ ได้ทำการทบทวน ประเมินและจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อวางแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการจำกัดสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ในบริบทการบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินของประเทศไทย และการประกาศใช้มาตรการสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้แก่ ICJ, ‘การบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อรับมือกับการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย’, กรกฎาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.icj.org/thailand-covid-19-emergency-decree-must-not-be-used-to-undermine-human-rights/> (‘บันทึกทางกฎหมายของ ICJ เรื่องโรคไวรัสโคโรนา 2019 และพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉิน’)

ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่ออารังไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมในระหว่างการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 กระบวนการยุติธรรมและศาลของประเทศไทยต้องเผชิญกับความตึงเครียดในสี่ประเด็นดังนี้

- ก. การพักการพิจารณาคดีบางประเภท และผลกระทบจากการเลื่อนนัดพิจารณาคดี
- ข. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการพิจารณาคดี
- ค. สิทธิในการมีทนายความ
- ง. สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย

ก. การพักการพิจารณาคดีบางประเภท และผลกระทบจากการเลื่อนนัดพิจารณาคดี

ในช่วงแรกของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ศาลในประเทศต่าง ๆ ได้ใช้มาตรการพักการพิจารณาคดีทุกประเภทหรือเฉพาะคดีบางประเภทเป็นการชั่วคราว ยกเว้นคดีที่มีลักษณะ “เร่งด่วน” ทั้งนี้ ศาลมักให้เหตุผลในการใช้มาตรการดังกล่าวว่าเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิในสุขภาพของสาธารณชนซึ่งเป็นพันธกรณีสิทธิมนุษยชนของรัฐภายใต้สนธิสัญญาเช่น ICESCR และ CRC อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการดังกล่าวก็อาจกระทบต่อสิทธิมนุษยชนอื่นอย่างร้ายแรง เช่น สิทธิในการ “ได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยโดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง” (ข้อ 14(1) แห่ง ICCPR) สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดี “โดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น” (ข้อ 14(3)(c) แห่ง ICCPR) และสิทธิของผู้ที่ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการพิจารณาคดีในการได้รับการปล่อยตัวถ้าไม่ได้รับการพิจารณาคดี “ภายในเวลาอันสมควร” (ข้อ 9(3) แห่ง ICCPR)

สิทธิเหล่านี้โดยทั่วไปไม่ได้กำหนดเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิ เช่น ด้วยเหตุทางด้านความมั่นคงของรัฐ การสาธารณสุข ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไว้ แตกต่างจากสิทธิประการอื่นภายใต้ ICCPR เว้นแต่สิทธิภายใต้ข้อ 14 แห่ง ICCPR ที่มีการกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถจำกัดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยได้ ดังนั้นหลักการจึงสามารถจำกัดสิทธิของประชาชนบางส่วนในการเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีในห้องพิจารณาคดีได้

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะสามารถอ้างได้ว่าตนทำการงดเว้นหรือหลีกเลี่ยงพันธกรณีในสถานการณ์ฉุกเฉินตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามข้อ 4 แห่ง ICCPR แต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า เนื้อหาที่เป็นแก่นของสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและการตรวจสอบการคุมขังโดยศาลนั้น ไม่สามารถถูกงดเว้นได้แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน⁷

นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยังได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการงดเว้นพันธกรณีภายใต้ ICCPR ที่เกี่ยวกับการระบาดใหญ่ของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยส่วนหนึ่งของแถลงการณ์ดังกล่าวยืนยันว่าสิทธิในการเข้าถึงศาลหลักประกันตามหลักศุนีติกระบวนการ (due process) และสิทธิของผู้เสียหายในการได้รับการเยียวยาที่เป็นผล ไม่สามารถถูกงดเว้นได้แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน⁸

คดีที่ควรต้องพิจารณาเป็นพิเศษ

ในช่วงเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ศาลในประเทศไทยใช้มาตรการพักการพิจารณาคดีชั่วคราวและเลื่อนนัดพิจารณาคดี โดยมีข้อยกเว้นกับการพิจารณาคดีบางประเภท⁹ เช่น การนัดตรวจพยานหลักฐานในคดีที่จำเลยถูกฝากขังก่อนการพิจารณาคดี คดีอาญาที่ไม่ซับซ้อนและสามารถพิจารณาให้เสร็จสิ้นในระยะเวลาอันสั้น เช่น การนัดสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ คดีแพ่งบางประเภท คดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเป็นผู้สาปสูญ คดีร้องขอเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ หรือขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ และคดีอื่น ๆ ที่ผู้พิพากษาเห็นว่าสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้โดยไม่กระทบต่อความปลอดภัยของผู้เกี่ยวข้อง

⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 29: ข้อ 4: การหลีกเลี่ยง/งดเว้นพันธกรณีในสถานการณ์ฉุกเฉิน’, UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 สิงหาคม พ.ศ. 2544, ย่อหน้า 16

⁸ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘แถลงการณ์เกี่ยวกับการงดเว้นพันธกรณีภายใต้กติกา ที่เกี่ยวกับการระบาดใหญ่ของโรคไวรัสโคโรนา 2019’, UN Doc. CCPR/C/128/2, 24 เมษายน พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CCPR/COVIDstatementEN.pdf>

⁹ ศาลยุติธรรมของประเทศไทยออกประกาศเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดี ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, เข้าถึงได้ที่: <https://jla.coj.go.th/th/content/page/index/id/187643>

และหากเลื่อนคดีไปอาจทำให้คู่ความได้รับความเสียหาย ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่ความประกอบการพิจารณา¹⁰ อย่างไรก็ดีตาม เมื่อใดที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พุเลาลง ศาลก็จะกลับมาดำเนินงานตามปกติเป็นครั้งคราว

ด้วยเหตุนี้ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 เลขาธิการศาลยุติธรรมเผยว่ามีการเลื่อนพิจารณาคดีกว่า 163,620 คดี¹¹ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม และ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 มีการเลื่อนพิจารณาคดีจำนวนกว่า 287,000 คดี เนื่องด้วยสาเหตุต่าง ๆ รวมไปถึงการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019¹²

นับตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา ผู้พิพากษาได้นำ ‘ระบบการพิจารณาคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์’ มาใช้เนื่องด้วยการแพร่ระบาดของไวรัส เช่น ผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ทดแทนการพิจารณาคดีแบบต่อหน้า¹³ เมื่อได้นำเทคโนโลยีอุปกรณ์สื่อสารและการพิจารณาคดีรูปแบบอื่นเข้ามาใช้ ศาลสามารถลดการเลื่อนนัดพิจารณาคดีลงไปได้ และยังสามารถลดปัญหาการพิจารณาคดีที่ล่าช้า ในทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา และการพิจารณาทบทวนการคุมขัง อนึ่ง การใช้มาตรการเหล่านี้เป็นอำนาจของบุคลากรศาลภายใต้กฎเกณฑ์ที่ออกโดยสำนักงานศาลยุติธรรม

อย่างไรก็ดี ยังมีคดีที่มีลักษณะ ‘เร่งด่วน’ ที่ต้องได้รับการพิจารณาและไม่สมควรที่จะถูกพักการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวหรือถูกเลื่อนการพิจารณาคดี คดีในลักษณะนี้ได้แก่ 1. คดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิตามรัฐธรรมนูญ 2. มาตรการคุ้มครองสำหรับสตรี เด็ก และผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มบุคคลอื่น ๆ และ 3. คดีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ อย่างไรก็ดีตาม พบว่ายังคงมีคดีประเภทดังกล่าวที่ไม่ได้รับการพิจารณาภายในกรอบเวลาที่เหมาะสม¹⁴

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน

กฎหมายระหว่างประเทศยอมรับว่าการใช้อำนาจศาลในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายเป็นสิ่งที่ขาดมิได้ในการปกป้องสิทธิมนุษยชนและธำรงหลักนิติธรรมในภาวะฉุกเฉิน มาตรการฉุกเฉินต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อรับมือกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 จะต้องสามารถตรวจสอบได้โดยศาล¹⁵

¹⁰ ตัวอย่างเช่น ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การบริหารจัดการคดีภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 28 มีนาคม พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://ojac.coj.go.th/th/content/category/detail/id/22/iid/186113?fbclid=IwAR227oGW731azBovz-Zpb5vRFvCfnLbWfjYXvd3aU8qytoK4YIGZAI8tRc>; Conventus Law, ‘Thailand Further Details Case Management And Judicial Procedure Under The Covid-19 Crisis’, 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.conventuslaw.com/report/thailand-further-details-case-management-and/>. โปรดดู: สำนักงานศาลยุติธรรม, ‘แนวปฏิบัติการบริหารจัดการคดีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease : COVID-19)’ (ฉบับที่ 1) (ฉบับที่ 2) (ฉบับที่ 3) (ฉบับที่ 4) (ฉบับที่ 5) (ฉบับที่ 6) และ (ฉบับที่ 8) ลงวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2563, 29 ธันวาคม พ.ศ. 2563, 4 มกราคม พ.ศ. 2564, 15 มกราคม พ.ศ. 2564, 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, 29 มีนาคม พ.ศ. 2564 และ 13 เมษายน พ.ศ. 2564 ตามลำดับ, เข้าถึงได้ที่: <https://jla.coj.go.th/th/content/page/index/id/187643>

¹¹ Thai PBS, ‘พิษ COVID-19 ศาลชั้นต้น เลื่อนพิจารณาคดี 1.6 แสนคดี’, 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://news.thaipbs.or.th/content/292236>

¹² บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับผู้แทนจากศาลยุติธรรม, 7 ตุลาคม พ.ศ. 2564. ICJ ยอมรับว่าจำนวนดังกล่าวเป็นค่าประมาณการณ์และการเลื่อนพิจารณาคดีอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ

¹³ ตัวอย่าง, ศาลยุติธรรม, ‘แนวปฏิบัติการบริหารจัดการคดีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ฉบับที่ 10) (ฉบับที่ 11) (ฉบับที่ 12) และ (ฉบับที่ 21)’, ลงวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, 22 มิถุนายน พ.ศ. 2564 และ 10 กันยายน พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่ <https://jla.coj.go.th/th/content/page/index/id/187643>.

¹⁴ ข้อเสนอแนะของ ICJ เรื่องศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019, หน้า 4-5

¹⁵ ข้อเสนอแนะของ ICJ เรื่องศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019, หน้า 4. โปรดดู บันทึกทางกฎหมายของ ICJ เรื่องโรคไวรัสโคโรนา 2019 และพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉิน

ในประเทศไทย นอกเหนือจากคดีที่ฟ้องร้องโดยกลุ่มบุคคลหรือผู้ประกอบการ สืบเนื่องมาจากการไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากมาตรการของรัฐบาลหรือการบริหารจัดการวิกฤตการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผิดพลาด¹⁶ ยังมีการฟ้องร้องคดีจำนวนอีกอย่างน้อย 3 คดี เพื่อโต้แย้งการใช้มาตรการฉุกเฉินในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในคดีหนึ่งมีการปฏิเสธไม่รับคำร้องแต่ก็มีการกลับคำสั่งดังกล่าวในชั้นอุทธรณ์ แล้วจึงถูกเลื่อนพิจารณาคดีในภายหลัง ในอีกสองคดีที่เหลือ ศาลมีคำสั่งรับคำร้องและได้พิจารณาคำร้องขอให้มีมาตรการคุ้มครองชั่วคราวภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่วัน

ในคดีแรก เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2563 นักกิจกรรมได้ยื่นคำร้องต่อศาลปกครองเพื่อให้ทบทวนคำสั่งของรัฐบาลที่กำหนดกฎเกณฑ์สำหรับการเดินทางเข้าประเทศ โดยบังคับให้คนไทยต้องยื่นคำร้องต่อสถานทูตไทยในประเทศที่ตนพำนักเพื่อขอรับหนังสือรับรองการเดินทางกลับสู่ราชอาณาจักร และต้องแสดงใบรับรองแพทย์ยืนยันว่ามีสภาพร่างกายพร้อมเดินทางและต้องเป็นใบรับรองแพทย์ที่ออกภายในระยะเวลา 72 ชั่วโมงก่อนการเดินทาง การออกกฎเกณฑ์ดังกล่าวทำให้คนไทยในต่างประเทศจำนวนมากตกค้างไม่สามารถเดินทางกลับประเทศได้ในช่วงที่เพิ่งเกิดการแพร่ระบาด¹⁷ สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย (‘กพท.’) ประกาศกฎเกณฑ์ดังกล่าวในประกาศฉบับลงวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2563¹⁸ และในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2563 มีการออกข้อบังคับตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (‘พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน’) ซึ่งกำหนดมาตรการในลักษณะเดียวกัน

ต่อมาในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2563 ศาลปกครองกลางมีคำสั่งไม่รับคำร้องดังกล่าวเนื่องจากการใช้มาตรการภายใต้ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ไม่อยู่ภายใต้อำนาจตรวจสอบของศาล¹⁹ อย่างไรก็ตาม ในเวลาแปดเดือนต่อมา วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งกลับคำสั่งของศาลชั้นต้นและรับพิจารณาคำร้องในคดีดังกล่าว ศาลปกครองสูงสุดให้เหตุผลว่า คำร้องดังกล่าวเป็นการโต้แย้งประกาศของกพท. ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาจะมีการประกาศใช้มาตรการในลักษณะเดียวกันโดยอาศัยอำนาจภายใต้พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ก็ตาม แต่ข้อพิพาทนั้นเป็นการโต้แย้งประกาศของกพท. ซึ่งไม่ใช่ประกาศภายใต้พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ศาลปกครองจึงสามารถรับพิจารณาคำร้องดังกล่าวได้ เวลาได้ผ่านมากกว่าหนึ่งปีนับตั้งแต่การประกาศใช้มาตรการดังกล่าวและการนำคดีขึ้นสู่ชั้นศาล ในปัจจุบันคดียังคงอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองกลาง

นอกจากนี้ นักกิจกรรมรายดังกล่าวยังได้พยายามอาศัยช่องทางอื่นในการเยียวยาความเสียหายด้วยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแพ่งกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2563 ศาลแพ่งกรุงเทพกลับมีคำสั่งยกคำร้องเนื่องจากคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ออกโดยนายกรัฐมนตรี ตามอำนาจที่กำหนดภายใต้พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน²⁰

¹⁶ ตัวอย่างเช่น, The Nation, ‘Court to hear case against Prayut for alleged mismanagement of Covid crisis’, 14 สิงหาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.nationthailand.com/in-focus/40004646>; และ The Pattaya News, ‘Massage parlor and spa operators sue Thai government in class action lawsuit for 200 million baht due to lack of compensation for mandated Covid-19 closures’, 17 สิงหาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://thepattayanews.com/2021/08/17/massage-parlor-and-spa-operators-sue-thai-government-in-class-action-lawsuit-for-200-million-baht-due-to-lack-of-compensation-for-mandated-covid-19-closures/>

¹⁷ Bangkok Post, ‘Hundreds of Thais stranded in Malaysia without health clearance’, 20 เมษายน พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1903600/hundreds-of-thais-stranded-in-malaysia-without-health-clearance>

¹⁸ เข้าถึงได้ที่: <http://www.mfa.go.th/main/contents/files/news3-20200329-164122-910029.pdf>.

¹⁹ มาตรา 16 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน กำหนดยกเว้นอำนาจศาลปกครองไว้อย่างชัดเจน โปรดดู กรุงเทพธุรกิจ, ‘ศาลปกครองกลาง ไม่รับฟ้องปมประกาศ Fit to Fly สกัดโควิด-19 ส่วนนสอง’, 21 เมษายน พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/874190>.

²⁰ ไทยโพสต์, ‘ศาลแพ่งยกฟ้อง ร้องข้ามประเทศ รัฐทำได้ FitToFly’, 5 เมษายน พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.thaipost.net/main/detail/62089>.

ในคดีที่สอง เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ศาลแพ่งมีคำสั่งรับพิจารณาคำร้องโดยกลุ่มนายความสิทธิมนุษยชน บริษัทสื่อสารมวลชน และนักข่าว คำร้องดังกล่าวเรียกร้องให้ศาลเพิกถอนข้อกำหนดพ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ฉบับที่ 29 ที่รัฐบาลชี้แจงว่าเป็นความพยายามของไทยในการจัด “ชาวล้อม” ที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย ข้อบังคับดังกล่าวให้อำนาจแก่หน่วยงานภาครัฐในการเซ็นเซอร์การแสดงความคิดเห็นในสื่อออนไลน์ ดำเนินคดีกับบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในเนื้อหาการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 อันอาจสร้าง “ความหวาดกลัว” และระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ต²¹

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ศาลแพ่งได้มีคำสั่งระงับการบังคับใช้ข้อบังคับฉบับที่ 29 ศาลให้เหตุผลว่า “ไม่ปรากฏว่า... พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีในการออกข้อกำหนดให้ดำเนินการระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ต” ดังที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับดังกล่าว การระงับการให้บริการอินเทอร์เน็ตนี้อาจส่งผลเป็นการ “ปิดกั้นการสื่อสารของบุคคลและเป็นการปิดกั้นสิทธิชนผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง” ศาลยังให้เหตุผลอีกว่าคำสั่งดังกล่าวอาจเป็นการ “จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ” ภายหลังจากศาลได้มีคำสั่งดังกล่าว ในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ.2564 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ลงนามประกาศยกเลิกข้อบังคับฉบับที่ 29²² กรณีข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบทบาทของฝ่ายตุลาการในการธำรงหลักนิติธรรมด้วยการตรวจสอบว่าการกระทำของฝ่ายต่าง ๆ ของรัฐบาลว่าถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

ในคดีที่สาม เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2564 นักกิจกรรมสามรายยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารบก สำนักงานนายกรัฐมนตรี กองบัญชาการทหารไทย กระทรวงการคลัง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต่อศาลแพ่งเพื่อให้เพิกถอนคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในที่สาธารณะ เนื่องจากคำสั่งดังกล่าวละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน คำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ออกภายใต้พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019²³ นักกิจกรรมทั้งสามรายเรียกร้องคำสั่งใหม่ทดแทนจำนวนทั้งสิ้น 4.5 ล้านบาท และเรียกร้องให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว โดยระงับการบังคับใช้ข้อกำหนดห้ามการชุมนุมในที่สาธารณะชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ศาลมีคำสั่งรับคำร้องของนักกิจกรรมดังกล่าว และมีกรไต่สวนคำร้องเร่งด่วนช่วงบ่ายของวันเดียวกัน²⁴

เพียงไม่กี่วันถัดมา ในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2564 ศาลปฏิเสธคำร้องโดยไม่ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเพื่อระงับการบังคับใช้คำสั่งที่ออกภายใต้พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน โดยอ้างว่ายังไม่มีเหตุผลเพียงพอในการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว เนื่องจากยังมีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวนมาก คดีนี้มีกำหนดนัดพิจารณาในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2565²⁵

²¹ ICJ, ‘ประเทศไทย: ยกเลิกข้อกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉินที่คุกคามเสรีภาพออนไลน์โดยทันที’, 3 สิงหาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.icj.org/thailand-immediately-repeal-emergency-regulation-that-threatens-online-free-doms/> โปรดดู: Bangkok Post, ‘Court accepts petition against internet blocking’, 2 สิงหาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.bangkokpost.com/tech/2158731/court-accepts-petition-against-internet-blocking>

²² Access Now, ‘Thailand empowers state authorities to violate rights by censoring online content’, 10 สิงหาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.accessnow.org/thailand-online-censorship/>

²³ ได้แก่ ข้อกำหนดภายใต้พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉินฉบับที่ 15 และคำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงฉบับที่ 3

²⁴ ประชาไท, ‘นักกิจกรรมโต้แย้งข้อห้ามการชุมนุมในที่สาธารณะ’, 5 ตุลาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://prachatai.com/english/node/948>

²⁵ BBC Thai, ‘ศาลแพ่งยกคำร้องขอใช้พ.ร.ก.ฉุกเฉิน คุมการชุมนุมการเมือง’, 8 ตุลาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.bbc.com/thai/thailand-58841747>

คดีที่มีการลิดรอนเสรีภาพของบุคคล

บุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพควรได้รับการคุ้มครองสิทธิโดยเฉพาะสิทธิอื่นไม่อาจงดเว้นได้ ได้แก่ สิทธิในการนำคดีขึ้นสู่คณะตุลาการ ศาล หรือผู้พิพากษา เพื่อให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุมหรือการควบคุมตัว²⁶ และสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์²⁷ แม้ว่าจะมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินด้วยเหตุภัยอันตรายซึ่งคุกคามความปลอดภัยของชาติก็ตาม

ถึงแม้ว่าศาลไทยจะกำหนดช้อยกเว้นมิให้เลื่อนนัดพิจารณาคดีสำหรับคดีที่ต้องพิจารณาถึงความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุม อย่างไรก็ตาม ICJ ได้รับข้อมูลจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (Thai Lawyers for Human Rights: TLHR) ว่ายังคงมีการเลื่อนนัดพิจารณาคดีอย่างน้อยจำนวนสามคดีเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ถึงแม้ว่าในคดีดังกล่าวจำเลยได้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการทบทวนความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุมและยื่นขอประกันตัว²⁸

ในคดีแรก วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ศาลมีคำสั่งเลื่อนพิจารณาคดีของ พริษฐ์ ชิวารักษ์ หรือ “เพนกวิ้น” และ ไชยอมร แก้ววิบูลย์พันธุ์ หรือ “แอมมี่” แกนนำการชุมนุมผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ระหว่างการพิจารณาคดีในฐานความผิดหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse majesté) และความผิดอื่น ๆ โดยให้เหตุผลว่าจำเลยทั้งสองยังกักตัวในเรือนจำไม่ครบ 14 วัน²⁹ ในเวลาต่อมา พริษฐ์ ได้รับการปล่อยตัวเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ภายหลังจากถูกปฏิเสธคำร้องยื่นขอประกันตัวกว่า 10 ครั้ง ส่วน ไชยอมร ได้รับการปล่อยตัวในวันเดียวกัน³⁰ ในคดีที่สอง ในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 มีการเลื่อนนัดพิจารณาคำร้องยื่นประกันตัวของนักกิจกรรม ภาณุพงศ์ จาดนอก หรือ “ไมค์” เนื่องจากรอผลตรวจโรคไวรัสโคโรนา 2019³¹ ทนายความของเขาแจ้งว่าศาลปฏิเสธไม่ให้มีการพิจารณาคำร้องขอประกันตัวผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ภาณุพงศ์จึงถูกส่งตัวกลับไปยังเรือนจำที่มีการแพร่ระบาดของโรคอย่างหนัก³² สองวันถัดมาเขาได้รับการตรวจพบว่าติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเรือนจำ³³ ในคดีที่สาม เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ศาลปฏิเสธไม่พิจารณาการยื่นประกันตัวของชุกเกียรติ แสงวงศ์

²⁶ โปรตุเกส ตัวอย่าง, คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 29, สถานการณ์ฉุกเฉิน (ข้อ 4)’, 31 สิงหาคม พ.ศ. 2544, ย่อหน้า 14 และ 16 (‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 29’); คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 35: ข้อ 9 (เสรีภาพและความปลอดภัยของประชาชน)’, 23 ตุลาคม พ.ศ. 2557, ย่อหน้า 67 (‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 35’); รายงานของคณะทำงานว่าด้วยการคุมขังตามอำเภอใจ, UN Doc. E/CN.4/2004/3, 15 ธันวาคม พ.ศ. 2546, ย่อหน้า 62 และ 85 และรายงานของคณะทำงานว่าด้วยการคุมขังตามอำเภอใจ, UN Doc. E/CN.4/1994/27, 17 ธันวาคม พ.ศ. 2536, ย่อหน้า 74.

²⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 32: ข้อ 14, สิทธิในความเท่าเทียมในการพิจารณาคดีของศาลและคณะตุลาการและสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม’, 23 สิงหาคม พ.ศ. 2550, ย่อหน้า 6, เข้าถึงได้ที่: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2F32%2F32&Lang=en (‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 32’) โปรตุเกส: ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 29, ย่อหน้า 11 และ 16 .

²⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘COVID-19 กักขังเสรีภาพในการแสดงออกภายใต้ พรก. ฉุกเฉิน’, มิถุนายน พ.ศ. 2564, หน้า 16-17, เข้าถึงได้ที่: <https://bit.ly/3jXK0PL> (‘รายงานโคโรนาไวรัส 2019 ของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน’)

²⁹ Thai PBS, ‘Protest leader Anon catches COVID-19, while Penguin is returned to prison’, 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.thaibpsworld.com/protest-leader-anon-catches-covid-19-while-penguin-is-returned-to-prison/>

³⁰ Ann Carter, ‘Activist who was denied bail tests positive for Covid-19 in jail’, Thaiger, 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://thethaiger.com/coronavirus/activist-who-was-denied-bail-tests-positive-for-covid-19-in-jail>

³¹ Reuters, ‘Thai court grants bail to 2 protest leaders in jail for royal insults’, 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/thai-court-grants-bail-2-protest-leaders-jail-royal-insults-2021-05-11/>

³² แนวหน้า, ‘ไมค์ติดเชื้อโควิดจากเรือนจำ สังกักตัวทนาย ‘รุ่ง’แพร่เชื้อลามติดพี่สาว’, 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.naewna.com/politic/572874>.

³³ Bangkok Post, ‘Another jailed rally leader has Covid’, 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2115095/another-jailed-rally-leader-has-covid>.

หรือ “จัสติน” ผู้ที่ติดโรคไวรัสโคโรนา 2019 และร้องขอให้มีการพิจารณาคดีผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์³⁴ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 การพิจารณาคดีของเขาถูกเลื่อนไปอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่สามารถพาผู้ถูกคุมขังมาที่ห้องสำหรับการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้เนื่องจากการแพร่ระบาดในเรือนจำ และในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 การพิจารณาคดีของเขาถูกเลื่อนไปอีกครั้งหนึ่งเนื่องจากเรือนจำใช้มาตรการ ‘บับเบิลแอนด์ซีล (Bubble and Seal)’ ในการควบคุมโรค ทำให้ไม่สามารถย้ายตัวนักโทษออกจากเรือนจำ ไปยังศาลหรือห้องประชุมสำหรับการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้³⁵ ในท้ายที่สุดเขาก็ได้รับการประกันตัวในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2564

อันที่จริงแล้ว ระหว่างวันที่ 9 กุมภาพันธ์ และ 22 กันยายน พ.ศ. 2564 ในช่วงที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาร้ายแรง มีนักเคลื่อนไหวทางการเมืองกว่า 30 คนถูกคุมขังในเรือนจำก่อนการพิจารณาคดี กรณีดังกล่าวขัดต่อข้อเรียกร้องของข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่กล่าวว่า “บุคคลที่ถูกกักขังโดยปราศจากฐานทางกฎหมายที่เพียงพอ ตลอดจนนักโทษการเมือง และผู้ที่ถูกคุมขังเนื่องจากความเห็นขัดแย้งทางการเมือง ควรได้รับการปล่อยตัว”³⁶ ในสุดท้าย ปรากฏว่าผู้ถูกควบคุมตัวอย่างน้อยเจ็ดคนติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในเรือนจำ³⁷

อนึ่ง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา เกิดการระบาดครั้งใหญ่ของโรคไวรัสโคโรนาในเรือนจำที่มีสภาพแออัดในประเทศไทย³⁸ พบผู้ติดเชื้อกว่า 67,586 รายจากจำนวนนักโทษทั้งหมดประมาณ 300,000 คน³⁹ และมีผู้เสียชีวิตจากไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 141 คน จากข้อมูล ณ วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2564⁴⁰

การรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเลื่อนนัดพิจารณาคดี

เมื่อสถานการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติศาลจะต้องรับมือกับคดีค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก รวมไปถึง คดีล้มละลาย คดีประกันภัย คดีแรงงาน และคดีประเภทอื่น ๆ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

เพื่อประกันให้มีการเคารพสิทธิในการได้รับการพิจารณา “โดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น” (ข้อ 14(3)(ค) แห่ง ICCPR) ICJ มีข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานในระยะสั้น คือการขยายกำหนดอายุความและกำหนดเวลาสำหรับการยื่นเอกสารของคู่ความในกรณีที่มีการเลื่อนนัดพิจารณาทั้งสำหรับคดีแพ่งและคดีอาญา ส่วนในระยะยาว เนื่องจากองค์กรศาลมักไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรเพิ่มเติมให้เพียงพอกับความจำเป็นในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเกินกว่าความสามารถในระดับก่อนที่จะเกิดวิกฤตครั้งนี้ ประเทศไทยจึงควรพิจารณายกเลิกฐานความผิดทางอาญาหรือการนิรโทษกรรมสำหรับบางฐานความผิดที่เป็นการกระทำ ความผิดเพียงเล็กน้อยและไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง ตลอดจนการเพิ่มการบังคับใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับคดีแพ่ง⁴¹

³⁴ TLHR, ‘ศาลยกคำร้องขอประกัน “จัสติน” ครั้งที่ 5 เหตุผู้ต้องหาเป็นโควิด ใต้สวนไม้ได้ แม้เจ้าตัวต้องได้รับการรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ’, 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://tthr2014.com/archives/29312>

³⁵ TLHR, ‘ศาลอ้างหลักความเสมอภาค เลื่อนไต่สวนประกัน ‘ซูเกียรติ’ ครั้งที่ 3 ไป 1 มิ.ย. เหตุราชทัณฑ์งดเบิกตัว พี่สาวตั้งคำถาม “ความเสมอภาคคืออะไร”’, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://tthr2014.com/archives/29841>

³⁶ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ‘Press briefing note on COVID-19’, 3 เมษายน พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25770&LangID=E>

³⁷ บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 22 กันยายน พ.ศ. 2564

³⁸ ICJ, ‘ผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ต่อสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มประชากรชายขอบในประเทศไทย’, 25 สิงหาคม พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://www.icj.org/thailand-has-failed-to-adequately-address-the-disproportionate-impact-of-covid-19-on-the-economic-social-and-cultural-rights-of-marginalized-persons/>

³⁹ เข้าถึงได้ที่: http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_index.ph

⁴⁰ กรมราชทัณฑ์, เข้าถึงได้ที่: <https://www.facebook.com/prthaidoc>

⁴¹ ข้อเสนอแนะของ ICJ เรื่องศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019, หน้า 6

ข. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการพิจารณาคดี

ในการรับมือกับการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ศาลไทยอนุญาตให้บุคคลและทนายความสามารถเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการปรากฏตัวต่อหน้าศาลได้⁴²

ตามหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกระบวนการตามหลักนิติธรรม หากคู่ความทุกฝ่ายแสดงความยินยอมโดยสมัครใจโดยได้รับข้อมูลครบถ้วน ก็ควรอนุญาตให้สามารถใช้ในการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ การพิจารณาคดีรูปแบบดังกล่าวควรเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกฎหมาย แต่ในกรณีที่คุณความไม่ให้ความยินยอมย่อมมีผลที่แตกต่างออกไป เนื่องจากผู้ต้องหาสิทธิที่จะปรากฏตัวต่อหน้าศาล⁴³ ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่ควรจะถูกจำกัด สำหรับคดีอาญา หากอนุญาตให้มีการใช้ระเบียบพิจารณาคดีดังกล่าว สิทธิในการปรากฏตัวในห้องพิจารณา สิทธิในการได้รับการปรึกษาหารือกับทนายความของตนต่อหน้า และการใช้สิทธิในการแก้ต่างอื่น ๆ เช่น การเผชิญหน้ากับพยานและการซักพยาน ก็จะถูกลดทอนภายใต้หลักการนี้ ทั้งนี้ ต้องปรากฏว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพิจารณาคดีดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด มีระยะเวลาการใช้ที่จำกัด สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเป็นและได้สัดส่วนกับสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยที่ยังต้องคุ้มครองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของบุคคลที่ได้รับผลกระทบ⁴⁴

คดีอาญา

กฎหมายภายในประเทศและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ควรอนุญาตให้พิจารณาคดีอาญาหากผู้ถูกกล่าวหาถูกปฏิเสธไม่ให้มีสิทธิในการปรากฏตัวในการพิจารณาคดีต่อหน้าศาล หรือถูกบังคับให้ร่วมกระบวนการพิจารณาคดีผ่านทางวิดีโอลิงค์หรือเทคโนโลยีที่คล้ายคลึงกันโดยปราศจากความยินยอมโดยสมัครใจโดยได้รับข้อมูลครบถ้วน⁴⁵

ตามกฎหมายไทย ภายใต้มาตรา 172 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” มาตรา 230/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ “ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความ ... ที่สถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้”⁴⁶

⁴² ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเห็นว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพิจารณาคดีเป็นการใช้มาตรการแก้ไขปัญหาที่สัดส่วนสำหรับคดีแพ่งและการอุทธรณ์ในคดีอาญา โปรดดู: *Yevdokimov v Russia*, 2559, ย่อหน้า 40 ถึง 43, เข้าถึงได้ที่: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160620>; *Sakhnovskiy v Russia* [GC], 2553, ย่อหน้า 94 ถึง 98, เข้าถึงได้ที่: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101568>; *Marcello Viola v Italy*, พ.ศ. 2549, ย่อหน้า 64 ถึง 72, เข้าถึงได้ที่: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77246>; และ *Golubev v Russia* (คำพิพากษา), พ.ศ. 2549, เข้าถึงได้ที่: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78357> นอกจากนี้ ศาลยังเห็นว่าการพิจารณาใช้เทคโนโลยีการประชุมทางอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการพิจารณาคดีจะต้องพิจารณาเป็นรายคดีไป โปรดดู: *Yevdokimov v Russia*, พ.ศ. 2016, ย่อหน้า 22-26, 33-53, เข้าถึงได้ที่: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160620>; และ *Vladimir Vasilyev v Russia*, พ.ศ. 2555, ย่อหน้า 75-90, เข้าถึงได้ที่: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108478>

⁴³ สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับการพิจารณาในคดีอาญาต่อหน้า (ข้อ 14(3)(ค) แห่ง ICCPR) และสิทธิของผู้ที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาที่จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล (ข้อ 9(3) แห่ง ICCPR)

⁴⁴ โปรดดู Fair Trials, ‘Safeguarding the Right to a Fair Trial during the Coronavirus Pandemic: Remote Criminal Justice Proceedings’, 30 มีนาคม พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://www.fairtrials.org/news/safeguarding-right-fair-trial-during-coronavirus-pandemic-remotecriminal-justice-proceedings>

⁴⁵ ข้อเสนอแนะของ ICJ เรื่องศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019, หน้า 5; ข้อเสนอแนะของ ICJ ว่าด้วยการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019, หน้า 8-9.

⁴⁶ โปรดดู: ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556, เข้าถึงได้ที่: <https://ipitc.coj.go.th/th/content/article/detail/id/10303/iid/191254>.

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของศาลยุติธรรม รวมถึงแนวปฏิบัติฉบับที่ 21 ซึ่งมีผลบังคับใช้ระหว่างวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2564 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2564 อนุญาตให้สามารถใช้ในการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาบางประเภทได้ ในการสอบถามค่าให้การจำเลย ถ้าจำเลยถูกคุมขังและไม่คัดค้านให้สามารถสืบพยานผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ถ้าจำเลยไม่ถูกคุมขังให้ใช้วิธีปกติโดยให้พิจารณาต่อหน้า ในการสืบพยานก็สามารถสืบพยานผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้พยานเข้าร่วมการพิจารณาคดีต่อหน้า⁴⁷

ในการนี้ ICJ ได้รับข้อมูลจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนว่ามีการสอบถามค่าให้การผู้ถูกกล่าวหาผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์⁴⁸ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเริ่มการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาหลายท่านไม่ได้แสดงบทบาทในการตรวจสอบว่าจำเลยได้ยินยอมให้ใช้การดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยความสมัครใจและได้รับข้อมูลครบถ้วนหรือไม่ โดยเหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าไว้วางใจทนายความที่ยื่นคำร้องแทนจำเลยขอให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในรูปแบบดังกล่าว ผู้พิพากษาหลายท่านสันนิษฐานว่าทนายความควรต้องได้รับความยินยอมจากลูกความของตนที่ตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับครบถ้วน⁴⁹

การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการลิดรอนเสรีภาพ

ข้อ 9(3) แห่ง ICCPR กำหนดว่า “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไป”⁵⁰ สิทธิในการเข้าถึงศาลเพื่อโต้แย้งการกระทำที่ลิดรอนเสรีภาพ และสิทธิของผู้ที่ถูกลิดรอนเสรีภาพเนื่องจากข้อหาทางอาญาในการได้รับการพาไปยังศาลโดยพลัน ต่างเป็นสิทธิที่โดยสภาพไม่สามารถงดเว้นได้ (non-derogable) แม้ว่าในสถานการณ์ฉุกเฉิน⁵¹

สาเหตุหนึ่งเนื่องจากบุคคลผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพจำเป็นต้องปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการ เพื่อให้ตุลาการสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนในการตรวจสอบและสังเกตสภาพหรือความเสี่ยงที่บุคคลดังกล่าวอาจถูกกระทำทรมานหรือประตักประตืออย่างทารุณโหดร้าย ผู้พิพากษาจะไม่สามารถตรวจพบสิ่งบ่งชี้จากการละเมิดได้เลยหากเป็นการตรวจสอบจากเอกสารหรือผ่านการไต่สวนทางการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์⁵²

⁴⁷ ศาลยุติธรรม, ‘แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease : COVID-19)’ (ฉบับที่ 21), 10 กันยายน พ.ศ. 2564, ข้อที่ 1.1.2, เข้าถึงได้ที่: <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/1602/jid/261595>.

⁴⁸ บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 22 กันยายน พ.ศ. 2564.

⁴⁹ เพิ่งอ้าง, บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับผู้แทนจากศาลยุติธรรม, 7 ตุลาคม พ.ศ. 2564.

⁵⁰ โปรดดู: หลักการที่ 32 แห่งประมวลหลักการสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกไม่ว่าในรูปแบบใด (UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment) และข้อ 10 แห่งปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการบังคับให้สูญหาย (UN Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearances)

⁵¹ ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 29, ย่อหน้า 16; ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 35, ย่อหน้า 64-67; ศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างรัฐอเมริกา (Inter-American Court of Human Rights), ความเห็นเชิงปรึกษาเรื่องคำร้องขอไต่สวนการควบคุมตัวโดยมิชอบ (Habeas Corpus), 30 มกราคม พ.ศ. 2530, เข้าถึงได้ที่: http://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_08_ing.pdf.

⁵² หลักการดังกล่าวได้รับการยืนยันโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในขั้นการพิจารณาอันนำไปสู่มติยอมรับความเห็นทั่วไปว่าด้วยข้อ 9 แห่ง ICCPR โปรดดู: OHCHR, ‘คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยังคงหารือเกี่ยวกับร่างความเห็นทั่วไปว่าด้วยสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล’, 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2557, เข้าถึงได้ที่: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=14901&LangID=E>; โปรดดู: คณะทำงานว่าด้วยการคุ้มครองตามอำเภอใจ, หลักการพื้นฐานและแนวปฏิบัติว่าด้วยการเยียวยาและกระบวนการสำหรับสิทธิของบุคคลที่ถูกลิดรอนเสรีภาพในการนำคดีขึ้นสู่ศาล, พ.ศ. 2558, เข้าถึงได้ที่: <https://undocs.org/A/HRC/30/37>

ในประเทศไทย ขณะที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสอย่างร้ายแรงช่วงเดือนที่ผ่านมา ผู้พิพากษาได้ดำเนินการพิจารณาคำร้อง ผ่ากักระหว่างการพิจารณาคดีและคำร้องขอปล่อยตัวผู้ที่ถูกคุมขัง ผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และมาตรา 87/1 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ที่อนุญาตให้ศาลสามารถใช้การดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้หากไม่มีความฝ้ายใตคัดค้าน⁵³

อย่างไรก็ดี ICJ ได้รับทราบข้อมูลจาก TLHR ว่า ในปัจจุบันการตรวจสอบการคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีและการพิจารณาคำร้องขอปล่อยตัวสามารถทำได้ผ่านการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือกระทำต่อหน้าศาลก็ได้ การพิจารณาว่าบุคคลใดจะสามารถปรากฏตัวต่อหน้าศาลสำหรับการพิจารณาคดีต้องขึ้นอยู่กับสถานที่ตำรวจที่มีเขตอำนาจ⁵⁴ เรายังได้รับข้อมูลอีกว่า ก่อนการตรวจสอบการฝากขังก่อนการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาบางท่านไม่ได้ดำเนินการตรวจสอบว่าจำเลยได้ให้ความยินยอมโดยสมัครใจหรือได้รับข้อมูลครบถ้วนหรือไม่สำหรับการดำเนินคดีผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์⁵⁵

อย่างไรก็ตาม เราขอชื่นชมคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ฉบับที่ 3)⁵⁶ และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว (พ.ศ. 2562)⁵⁷ ที่ระบุให้ศาลพิจารณาปล่อยตัวผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่มีประกัน หรือโดยแต่งตั้งผู้กำกับดูแลผู้ปล่อยชั่วคราว หรือการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่ทว่า ICJ ยังคงผิดหวังว่า ณ วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2564 แกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนมากยังคงถูกฝากขังระหว่างรอการพิจารณาคดีจากการเข้าร่วมชุมนุมของพวกเขา โดยในกลุ่มบุคคลเหล่านี้ บางคนถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับกุมจากสถานที่ชุมนุม และคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันที่ยื่นโดยแกนนำบางคนกลับถูกปฏิเสธหลายครั้งด้วยกัน⁵⁸

ค. สิทธิในการมีทนายความ

ทนายความมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอันรวมถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม สิทธิในอิสรภาพ และการป้องกันการทรมานและการปฏิบัติอย่างทารุณโหดร้าย ข้อ 14(3)(b) แห่ง ICCPR บัญญัติว่าบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญามีสิทธิที่จะ “มีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้”

หลักการพื้นฐานสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของทนายความ (UN Basic Principles on the Role of Lawyers) ระบุว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ในการเคารพและประกันสิทธิในการเข้าถึงทนายความ และคุ้มครองการติดต่อสื่อสารที่เป็นความลับระหว่างทนายความกับลูกความ⁵⁹ ในความเห็นทั่วไปฉบับที่ 32 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเห็นว่าสิทธิในการติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้ “ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าการสื่อสารต้องได้รับการคุ้มครองให้เป็นความลับ” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการประกันสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและหลักความเสมอภาคในการนำเสนอคดีของตน (principle of equality

⁵³ เช่น สำนักงานศาลยุติธรรม, ‘แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease : COVID-19)’ (ฉบับที่ 12), 22 มิถุนายน, เข้าถึงได้ที่: <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/1601/iid/249821>

⁵⁴ สำนักงานศาลยุติธรรม, ‘แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease : COVID-19)’ (ฉบับที่ 21), 10 กันยายน พ.ศ. 2564, ข้อที่ 1.3, เข้าถึงได้ที่: <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/1602/iid/261595>; บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 22 กันยายน พ.ศ. 2564.

⁵⁵ บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 22 กันยายน 2564; บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับผู้แทนจากสำนักงานศาลยุติธรรม, 7 ตุลาคม พ.ศ. 2564.

⁵⁶ เข้าถึงได้ที่: <https://pyojc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/14/iid/18657>

⁵⁷ เข้าถึงได้ที่: <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/10/cid/21/iid/17538>

⁵⁸ บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 21 กันยายน พ.ศ. 2564.

⁵⁹ หลักการที่ 7, 8 และ 22, เข้าถึงได้ที่: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfLawyers.aspx>

of arms)⁶⁰ หลักการข้างต้นยังคงควรใช้เพื่อพิจารณาการยื่นคำร้องให้ทบทวนการลิดรอนเสรีภาพเพื่อให้ได้รับการปล่อยตัว⁶¹ และการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกคุมขังทั่วไป⁶²

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 การดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการพิจารณาคดีบางประเภทที่ได้รับอนุญาตจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวังเพื่อให้ไม่ละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาหรือบุคคล สิทธิในการแต่งตั้งทนายความที่เป็นอิสระแก่ต่างในคดี และสิทธิในการสื่อสารที่เป็นความลับกับทนายความ

ในประเทศไทย เราทราบว่าทนายความได้รับอนุญาตให้สามารถสื่อสารอย่างเป็นทางการกับผู้ต้องหาได้ รวมถึงการสื่อสารระหว่างทนายความและลูกความภายในสถานที่คุมขังก่อนการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2564 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้ออกแถลงการณ์แสดงความกังวลเกี่ยวกับการดักฟังการสนทนาที่เป็นความลับระหว่างทนายความกับลูกความภายในเรือนจำอันเป็นการละเมิดข้อ 14 แห่ง ICCPR อย่างร้ายแรง⁶³

ทั้งนี้ กระบวนการพิจารณาคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านมายังพบว่าระบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ที่ศาลติดตั้งใช้งานยังไม่สามารถรองรับให้มีช่องทางการสื่อสารที่เป็นการลับระหว่างทนายความและลูกความได้ ทนายความบางท่านยังแสดงข้อกังวลเกี่ยวกับความยากลำบากในการตรวจสอบพยานหลักฐานที่เป็นเอกสารผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ เนื่องจากทนายความต้องแสดงเอกสารที่จะใช้ยืนยันกับพยานผ่านกล่องของโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์⁶⁴

ง. สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมไปถึง ICCPR ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับ “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย” ในการพิจารณาข้อหาทางอาญาหรือพิจารณา “สิทธิและหน้าที่ภายใต้กฎหมาย” ของบุคคล ดังนั้น “ศาลจึงต้องเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ของการพิจารณาคดีด้วยวาจาต่อสาธารณะและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้ที่สนใจเข้ารับฟังการพิจารณาคดี ภายในขอบเขตที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงปัจจัย ได้แก่ ความสนใจในคดีและระยะเวลาของการพิจารณาคดีด้วยวาจา”⁶⁵

ตามข้อ 14(1) แห่ง ICCPR ศาล “สามารถห้ามสาธารณชนเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือเมื่อมีความจำเป็นเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งเพราะการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” นอกเหนือจากข้อยกเว้นในกรณีดังกล่าว “การพิจารณาคดีจะต้องเป็นไปโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน รวมถึงสื่อมวลชน และต้องไม่จำกัดสิทธิของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะในการเข้ารับฟัง”⁶⁶

⁶⁰ ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 32, ย่อหน้า 32 และ 34

⁶¹ ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 35, ย่อหน้า 35 และ 46

⁶² คณะกรรมการต่อต้านการทรมานแห่งสหประชาชาติ (UN Committee Against Torture), ‘ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 2: การปฏิบัติตามข้อ 2 โดยรัฐภาคี’, 24 มกราคม พ.ศ. 2551, ย่อหน้า 13; ประมวลหลักการสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกไม่ว่าในรูปแบบใด, ย่อหน้า 15, 17 และ 18

⁶³ TLHR, ‘Statement: Eavesdropping on confidential attorney-client conversations in prison constitutes a serious human rights violation’, 21 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://tlhr2014.com/en/archives/31055>

⁶⁴ บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 22 กันยายน พ.ศ. 2564

⁶⁵ ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 32, ย่อหน้า 28.

⁶⁶ ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 32, ย่อหน้า 29.

อนึ่ง “การสาธารณสุข” ไม่ได้ถูกบัญญัติโดยชัดแจ้งให้เป็นเหตุในการจำกัดสิทธิไม่ให้ประชาชนเข้ารับฟังกระบวนการพิจารณา คดี ถึงแม้ว่าจะได้รับการบัญญัติให้เป็นเหตุจำกัดสิทธิอื่น ๆ ภายใต้ ICCPR ก็ตาม อย่างไรก็ตาม เหตุดังกล่าวอาจสามารถถูกอ้างได้ว่าเป็นเหตุในการจำกัดสิทธิในการเข้ารับฟังกระบวนการพิจารณาโดยปริยาย ในหลายกรณี ศาลยังคงสามารถเผยแพร่การพิจารณาคดีต่อสาธารณะผ่านการถ่ายทอดภาพและเสียงหรืออนุญาตให้บุคคลบางกลุ่มสามารถเข้าถึงบันทึกวิดีโอและเสียงของการพิจารณาคดีได้⁶⁷

ในประเทศไทย แม้ในขณะก่อนที่จะเกิดการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 เคยปรากฏข้อมูลว่ามีการละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อสาธารณะเนื่องจากสาธารณสุขไม่สามารถเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีได้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ รวมถึงเหตุที่ว่าห้องพิจารณาคดีมีขนาดเล็ก⁶⁸ ระหว่างสถานการณ์การระบาด แนวปฏิบัติของศาลกำหนดให้มีการจำกัดจำนวนผู้เข้ามายังพื้นที่ศาล โดยไม่ได้กำหนดวิธีการอื่นทดแทนวิธีการเข้าร่วมการพิจารณาแบบเดิม⁶⁹ แม้ว่า ICJ จะได้รับแจ้งจากทนายความว่าในบางคดีศาลจะถ่ายทอดภาพและ/หรือเสียงของการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตามยังคงมีรายงานว่าในหลายคดีสาธารณสุข รวมถึงญาติของจำเลย ถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีเพราะการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยไม่มีการถ่ายทอดภาพและเสียงของกระบวนการพิจารณาคดี หรือการยินยอมให้ขออนุญาตเข้าถึงบันทึกวิดีโอและเสียงดังกล่าวได้⁷⁰

นอกจากนี้ ยังพบว่าในหลายครั้ง ผู้พิพากษาห้ามมิให้ประชาชนผู้เข้าร่วมการพิจารณาคดีตลอดจนผู้สังเกตการณ์จดบันทึกในห้องพิจารณา⁷¹ และแจ้งว่าถ้าผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งอาจต้องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

3. ข้อเสนอแนะ

1. ในการพิจารณาเลื่อนหรือพักการพิจารณาคดีชั่วคราว องค์กรตุลาการควรต้องพิจารณาถึงคดีที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ว่าเป็นคดี “เร่งด่วน”:
 - ก. การละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกรณีที่เกิดความเสียหายอันไม่สามารถแก้ไขได้ โดยศาลจะต้องมีศักยภาพและความสามารถในการประเมินและในกรณีที่น่าเป็นก็ต่อสามารถดำเนินการเพิกถอนการใช้มาตรการฉุกเฉินใด ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่มีเหตุอันอาจอ้างได้โดยชอบตามกฎหมาย หรือเพิกถอนการขยายระยะเวลาการใช้มาตรการฉุกเฉินที่ไม่ชอบ
 - ข. สถานการณ์อันเปราะบางของสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และบุคคลกลุ่มอื่น ๆ อันอาจมีความเสี่ยงมากกว่าบุคคลทั่วไปที่จะต้องเผชิญกับความรุนแรง การละเมิด และการทอดทิ้ง ในวิกฤตโรคระบาด และ

⁶⁷ ข้อเสนอแนะของ ICJ ว่าด้วยการดำเนินคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ศาลกับโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019, หน้า 7.

⁶⁸ โปรดดู: ICJ และ TLHR, ‘คำแถลงร่วมก่อนการตรวจสอบรายงานตามวาระที่สองของประเทศไทย เสนอตามความในข้อ 40 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง’, 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560, ย่อหน้า 53 และ 63, เข้าถึงได้ที่: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/THA/INT_CCPR_CSS_THA_26602_E.pdf

⁶⁹ ตัวอย่างเช่น, สำนักงานศาลยุติธรรม, ‘แนวปฏิบัติการรักษาความปลอดภัย กรณีการแพร่ระบาดของโรคโควิดติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019’, 26 มีนาคม พ.ศ. 2563, เข้าถึงได้ที่: <https://fngc.coj.go.th/th/file/get/file/20200403914f58c965a36c9a18faa41dfaf8c99c193600.pdf>; โปรดดู: คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ฉบับที่ 3)

⁷⁰ ตัวอย่างเช่น, TLHR, ‘บันทึกสังเกตการณ์ในวันที่ 4 จำเลย คดี “สหพันธ์รัฐไท” ต้องเข้าเรือนจำ ก่อนศาลฎีกาไม่ให้ประกัน’, 29 เมษายน พ.ศ. 2564, เข้าถึงได้ที่: <https://tlhr2014.com/archives/29029>; บทสัมภาษณ์ระหว่าง ICJ กับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2564

⁷¹ ตัวอย่างเช่น, ข้อบังคับของศาลอาญาว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในพื้นที่ศาล, ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563

⁷² ตัวอย่างเช่น, Columbia Law School Human Rights Institute and Lionel Blackman, ‘Government of Thailand & Chaiwat Limkhitaksorn v. Wuth Boonlert & Samak Donnapee’, กรกฎาคม พ.ศ. 2563, หน้า 12 และ 16, เข้าถึงได้ที่: <https://cfj.org/wp-content/uploads/2020/07/Fairness-Report-on-the-Trials-of-Wuth-Boonlert-and-Samak-Donnapee-in-Thailand.pdf>

- ค. บุคคลที่ถูกไล่ออกจากงานหรือถูกไล่ออกจากโรงเรียนต้องได้รับการพาตัวไปยังศาลโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น แม้ในวิกฤตโรคระบาด ทั้งนี้ ผู้พิพากษาสามารถพิจารณาอนุญาตให้พิจารณาคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ในกรณีที่จำเป็น และจำเลยต้องให้ความยินยอมโดยได้รับข้อมูลครบถ้วน ทั้งนี้ ต้องไม่มีการบีบบังคับเพื่อให้ได้รับความยินยอมดังกล่าว การพิจารณาใช้กระบวนการพิจารณาดังกล่าวจะต้องได้รับการประเมินโดยให้เหตุผลโดยผู้พิพากษาว่าจำเป็นและได้สัดส่วนกับสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่
 2. ในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเลื่อนนัดพิจารณาคดี องค์กรตุลาการและ/หรือองค์กรนิติบัญญัติควรคำนึงถึงประเด็นดังนี้
 - ก. การขยายกำหนดอายุความและกำหนดเวลาสำหรับการยื่นเอกสารของคู่ความในกรณีที่มีการเลื่อนนัดพิจารณา ทั้งสำหรับคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งสามารถกระทำด้วยการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายอาญา หรือการบัญญัติข้อยกเว้นไว้เป็นการเฉพาะ
 - ข. ยกเลิกฐานความผิดทางอาญาหรือนิรโทษกรรมสำหรับบางฐานความผิดที่เป็นการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อยและไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง และ
 - ค. เพิ่มการบังคับใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับคดีแพ่ง
 3. จัดเตรียมเครื่องมือ/เทคโนโลยีสำหรับการประชุมโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมเพื่อรองรับกรณีที่คุณภาพและผู้ถูกกล่าวหาประสงค์จะใช้งาน รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์ดังกล่าวในเรือนจำ ในกรณีที่เกิดความล่าช้าเกินสมควร รัฐบาลและศาลต้องให้การเคารพสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัว
 4. ในกรณีที่มีการใช้การประชุมโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย บุคลากรของศาลต้องดำเนินการตรวจสอบว่าจำเลยได้ให้ความยินยอมโดยสมัครใจและได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนหรือไม่สำหรับการพิจารณาคดีโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ และต้องไม่มีการบีบบังคับเพื่อให้ได้รับความยินยอมดังกล่าว
 5. ในกรณีที่มีการใช้การประชุมโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เจ้าพนักงานต้องดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่าคู่ความและผู้ถูกกล่าวหาสามารถเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างแท้จริงและสามารถปรึกษากับทนายความเป็นการลับได้เมื่อจำเป็น รวมถึงการทำให้ผู้ถูกกล่าวหาและทนายความสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานและเอกสารระหว่างการพิจารณาคดีด้วยวิธีการที่เหมาะสม
 6. ในกรณีที่มีการใช้การประชุมโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เจ้าพนักงานต้องดำเนินการเพื่อให้มั่นใจว่าคู่ความหรือผู้ถูกกล่าวหาสามารถได้รับคำปรึกษาจากทนายความก่อนระหว่างและภายหลังการพิจารณาคดี โดยการสื่อสารที่เป็นความลับระหว่างทนายความและลูกความจะต้องได้รับการคุ้มครอง การคุ้มครองดังกล่าวสามารถกระทำได้ด้วยการจัดหาห้องในพื้นที่ศาลหรือเรือนจำและวิธีการที่สามารถอำนวยความสะดวกให้ทนายความสามารถสื่อสารกับลูกความได้โดยเป็นความลับในขณะที่มีการพิจารณาคดีผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะทนายความจะปรากฏตัวต่อหน้าลูกความหรือสื่อสารผ่านช่องทางอื่นก็ตาม และ
 7. ต้องเคารพเงื่อนไขในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ แม้ว่าจะมีการพิจารณาคดีโดยใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์แทนการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย โดยสามารถกระทำได้ผ่านการเปิดให้สาธารณชนสามารถขอเข้าถึงบันทึกวิดีโอการพิจารณาคดีได้ หรือทำการถ่ายทอดสดกระบวนการพิจารณาคดี

Commission Members

March 2021 (for an updated list, please visit www.icj.org/commission)

President:

Prof. Robert Goldman, United States

Vice-Presidents:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Executive Committee:

Justice Sir Nicolas Bratza, UK

Dame Silvia Cartwright, New Zealand

(Chair) Ms Roberta Clarke, Barbados-Canada

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms Hina Jilani, Pakistan

Justice Sanji Monageng, Botswana

Mr Belisário dos Santos Júnior, Brazil

Other Commission Members:

Professor Kyong-Wahn Ahn, Republic of Korea

Justice Chinara Aidarbekova, Kyrgyzstan

Justice Adolfo Azcuna, Philippines

Ms Hadeel Abdel Aziz, Jordan

Mr Reed Brody, United States

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Prof. Miguel Carbonell, Mexico

Justice Moses Chinhengo, Zimbabwe

Prof. Sarah Cleveland, United States

Justice Martine Comte, France

Mr Marzen Darwish, Syria

Mr Gamal Eid, Egypt

Mr Roberto Garretón, Chile

Ms Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Prof. Michelo Hansungule, Zambia

Ms Gulnora Ishankanova, Uzbekistan

Ms Imrana Jalal, Fiji

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Ms Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Prof. César Landa, Peru

Justice Ketil Lund, Norway

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice José Antonio Martín Pallín, Spain

Prof. Juan Méndez, Argentina

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Justice Yvonne Mokgoro, South Africa

Justice Tamara Morschakova, Russia

Justice Willy Mutunga, Kenya

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Justice John Lawrence O'Meally, Australia

Ms Mikiko Otani, Japan

Justice Fatsah Ouguergouz, Algeria

Dr Jarna Petman, Finland

Prof. Mónica Pinto, Argentina

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Costa Rica

Mr Alejandro Salinas Rivera, Chile

Mr Michael Sfard, Israel

Prof. Marco Sassoli, Italy-Switzerland

Justice Ajit Prakash Shah, India

Justice Kalyan Shrestha, Nepal

Ms Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Justice Marwan Tashani, Libya

Mr Wilder Tayler, Uruguay

Justice Philippe Texier, France

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Uganda

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

**International
Commission
of Jurists**

9/4 Muban Seefah
Soi Phahonyothin 9
Phahonyothin Road
Samsennai, Phayathai
Bangkok 10400

t +66 2 61 98 477/478
f +66 2 61 98 479
www.icj.org